

עבודה בקבוצות

מדוע חשוב לעבוד בקבוצות?

יכולת עבודה בקבוצות הנה מיומנות חיונית בחינוך במאה ה 21. היא מאפשרת רמת מעורבות ושליטה גדולה של התלמידים, יכולת לנהל ולהוביל תהליכי למידה ועבודה – כולן מיומנויות נדרשות להתמודדות עם השינויים הטכנולוגיים והמבנים החברתיים המשתנים בעולם של ימינו. בנוסף, מחקרים מראים כי הגדלת המעורבות של התלמידים בלמידה דרך עבודה בקבוצות מעלה את רמת ההישגים של כל התלמידים בכיתה.

עבודה בקבוצות קשורה בקשר ישיר לעקרונות ההכלה. מעבר לקידום של עצמאות ומצוינות ככלי למידה במאה ה 21, עבודה בקבוצות מאפשרת מגוון וגמישות – עיסוק במספר נושאים שונים בו זמנית או בהיבטים שונים של אותו נושא, עבודה בקצבים שונים והכרות עם מגוון דעות, תחומי עניין ופרספקטיבות.

עבודה בקבוצות היא מהותית בקידום ופיתוח מיומנויות חברתיות ותחושת שייכות. היא מאפשרת לילדים שונים לשתף פעולה סביב מטרה משותפת, לתמוך זה בזה ולתקשר טוב יותר. היא מאפשרת תרגול של יכולות כגון קבלת החלטות משותפות, חלוקת תפקידים, עזרה הדדית וגם היכולת לריב ולהיפרד. חשוב לזכור שכמו עם מיומנויות אחרות, תרגול (דרך עבודה בקבוצות) אינו מספיק, ויש צורך גם בזמן של למידה והקניה מפורשת. חשוב להקדיש זמן למידה ודיון לגבי הדרכים השונות לעבוד בקבוצה, מהם הכללים המשותפים והתפקידים החשובים לפני עבודה בקבוצות, וכן להקדיש זמן להערכה ורפלקציה לאחר העבודה.

חלוקה לקבוצות

ניתן לחלק לקבוצות בצורה רנדומלית, בחלוקה מכוונת על ידי המורה או חלוקה על פי בחירת התלמידים. לצורות השונות יתרונות וחסרונות הקשורות לאופי הפעילות ומטרותיה. בחירה חופשית של קבוצות מאפשרת יותר מעורבות ואחריות של התלמיד. היא מתאימה כאשר הקבוצות משתנות לעיתים קרובות (למשל בחירה בפעילויות שונות במהלך השיעור), או כאשר הקבוצות הן בנושאים שונים בהתאמה לתחומי עניין של התלמיד (למשל קבוצות עבודה על פרויקטים מתוך תוכניות אישיות).

חלוקה בבחירה של המורה – מאפשרת שליטה של המורה בהרכב הקבוצה. לעיתים נרצה לחלק לקבוצות הומוגניות על פי מאפיינים שונים, למשל- קבוצה של בנים וקבוצה של בנות, קבוצה של תלמידים בעלי כושר גופני גבוה, קבוצה של תלמידים המתעניינים בהיסטוריה ועוד. במשימות אחרות נרצה להקפיד על קבוצות הטרוגניות – למשל, נחלק את הקבוצות כך שבכל קבוצה יהיה לפחות תלמיד אחד שיודע לכתוב ותלמידה אחת שיודעת להשתמש באפליקציה מסוימת בטאבלט, או שבכל קבוצה יהיו גם תלמידים מאו וגם מא2. לעיתים נרצה לשלוט בחלוקה מסיבות חברתיות – כדי להפריד בין תלמידים שלא מסתדרים זה עם זה או לחבר בין תלמידים שחשוב לנו שיכירו ויעבדו יחד.

הוראה ותרגול של עבודה בקבוצות

כדי לסייע לתלמידים לעבוד בקבוצות ולפתח את המיומנויות החברתיות שלהם כדאי להקדיש זמן ללימוד והבנייה של התהליך. במידה ואין לתלמידים שום ניסיון בעבודה בקבוצות, או שיש קושי רב, כדאי להתחיל מתרגול של עבודה בזוגות. יש לדון עם התלמידים על מיומנויות כגון דיבור והקשבה, תוך הדגשה של חשיבות ההקשבה וזיהוי משותף של כלים להקשבה פעילה.

במשימות קבוצתיות כדאי לחלק תפקידים לתלמידים תוך שימוש בכרטיסים (או ייצוגים אחרים) מוכרים. כמובן שלא כל משימה קבוצתית תכלול בתוכה את כל התפקידים. בראשית הדרך המורה תחלק תפקידים לפי המשימה, ותדגים יחד עם קבוצת תלמידים את דרכי העבודה. בהמשך ניתן לחשוב יחד עם התלמידים אלו תפקידים נחוצים למשימה מסוימת, להרחיב תפקידים או לצמצם אותם בהתאם לצורך.

דוגמאות לתפקידים כוללות –

מנהל/ת – לשים לב שכולם ממלאים את התפקידים שלהם, שהקבוצה עובדת לפי המטלה
מקריא/ת הוראות – אחריות על קריאת ההוראות ומעבר משלב לשלב
אחראי/ת תור – לשים לב שלכולם ניתנה הזדמנות לדבר ושארף אחד לא מתפרץ לתור של מישהו אחר
מעודד/ת – מתן פידבק חיובי למשתתפים על תרומתם, עזרה בפתרון מחלוקות
אחראי/ת שקט – חשוב במיוחד כשמספר קבוצות עובדות באותו חלל
מתעד/ת – שתפקידם לכתוב/לצייר/לצלם את עבודת הקבוצה
מציג/ה – אחריות על הצגת התוצרים/ הדיון במליאה
אחראי/ת ציוד – חלוקה ואיסוף של ציוד, שמירה על תקינות
אחראי/ת זמנים – אחריות על עמידה בזמנים למטלות, מדידת זמני דיבור במידה ויש זמנים קבועים וכו'

חלוקת התפקידים תסייע לתלמידים להשלים את המטלה, אך גם תעזור לפיתוח המיומנויות החברתיות. לפיכך חשוב להתייחס אליהם כאל מיומנות בפני עצמה – לדון, ללמד ולהדגים את מהות התפקידים השונים והדרכים למלא אותם, לחשוב על תמיכות והתאמות למילוי התפקיד (למשל – תמיכה ויזואלית, שימוש בצילום במקום בכתיבה, מילוי התפקיד בזוגות שיעזרו זה לזה).

כמו בכל תחום אחר, גם פה נתייחס למיקוד והרחבה – נעודד תלמידים להתנסות בתפקידים שונים כדי להרחיב את יכולתם, אך גם להתמחות ולהשתכלל בתפקידים אהובים. למשל, תלמיד שאוהב מספרים יכול להיות אחראי זמנים לעיתים קרובות (אך לא תמיד! חשוב לא לקבע)

משוב

מאחר ועבודה בקבוצות היא מיומנות בפני עצמה חשוב לתת משוב לא רק על השלמת משימה מסוימת אלא גם על אופי העבודה בקבוצה. כדאי לשתף את התלמידים בדיון ורפלקציה – האם שתפנו פעולה? מה עזר לנו? מה ניתן לעשות בפעם הבאה (לדוג' – האם כדאי להוסיף תפקיד שהיה חסר בקבוצה, לחדד או לשנות את כללי העבודה וכו'), איך ניתן לעזור לתלמידים שונים למלא את התפקיד, איך הרגשתי עם התפקיד שקבלתי? אלו תפקידים אחרים ארצה למלא?

כדאי לעבוד עם התלמידים לבנייה משותפת של תקנון עבודה בקבוצות. סעיפי התקנון יכולים לשמש את המורה להערכת העבודה בקבוצות וכן לסייע לתלמידים ברפלקציה על יעילות העבודה.
לדוגמא:

לכל אחד הזמנות לדבר
כולנו מקשיבים למי שמדבר
אנחנו מדברים בקול שקט
אנחנו מעודדים אחד את השני ונותנים מחמאות
אנחנו מדברים ועובדים על מה שקשור למשימה
אנחנו נשארים עם הקבוצה שלנו